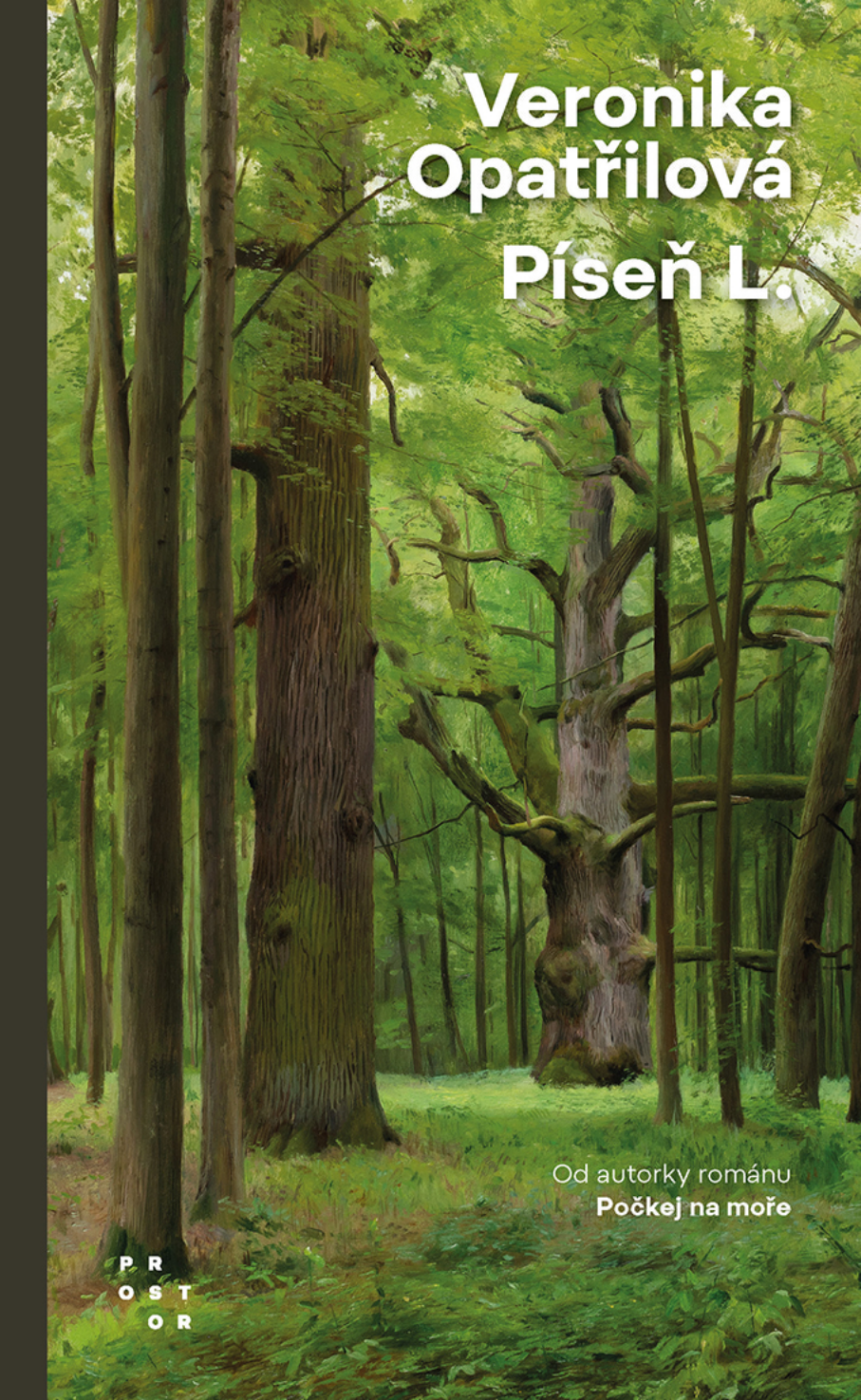

Veronika Opatřilová Píseň L.

Od autorky románu
Počkej na moře

P
R
O
S
T
O
R

**P R
O S T
O R**

Veronika Opatřilová

**P R
O S T
O R**

Veronika Opatřilová

Píseň L.

Praha, 2024

**P R
O S T
O R**

Duchům Lesa, kteří mi vyprávěli tento příběh

You
Are
Always
My fate

— Anonym

May every trick she chooses to learn, every wordless understanding that blooms, close the distance between us and urge her return to my fist. Above all else, grant me the talent to think with her soul and imagine my life with wings.

— Falconer's prayer

Jsi
vždy
mým
osudem

— Anonym

Kéž vše nové, co se rozhodne naučit, každé mlčenlivé srozumění, jež vzkvete, zmenší vzdálenost mezi námi a přiměje ji vrátit se na mou pěst. A nadevše prosím, dopřej mi, abych dokázal spojit svou mysl s její duší a představit si svůj život s křídly.

— Sokolníkova modlitba

Část první

Jedny ze životů

V lese

Vzpomínka

Leden barví les do bíla. Z měsíce zbývá už jen polovina. Mrzne. Když vyjdu na nádvoří, od úst mi stoupá šedá pára.

„Dělej, jak myslíš, ale nejezdi v noci.“ Ta slova si vybavím, když vcházím do stájí, abych si osedlal koně. Nesnažím se, aby mě nebylo slyšet. Pohybuju se neopatrně, stejně hlasitě jako ve dne. Ale kromě noční stráže a černé kočky na lovu mi nikdo nevěnuje pozornost. Nevzbudím ani podkoního ve stájích, a zatímco si Anis osedlávám, doprovází mě jeho hlasité chrápání. Mrznou mi ruce. Nejspíš to byla hloupost, náhlý popud, který jsem poslechl. Možná kvůli vzrušení, možná abych věděl, zjistil, jestli mě někdo zastaví.

Bránu opouštíme za svitu bledého měsíce po naší pravici. Ozařuje ztuhlý sníh, zamrzlé větve stromů předemnou, tam, v lese. Kromě křupání sněhu pod Anisinými kopyty slyším jen cinkání ledu a vlastní dech. Ještě jednou se otočím zpátky, na potemnělou siluetu Henryho hradu s několika plápolajícími pochodněmi, jejich drzé světlo krade měsíční svit. Už nějakou dobu o něm neuvažuji jako o svém domově. V určitou chvíli – kdy přesně, to si nepamatuju – jsem přijal skutečnost, že jsem jen hostem, že tohle není napořád a nikdy ani nebylo.

Mrznu jako svět kolem mě. Zhluboka se nadechnu. Vzduch mě řeže v plicích a já se začínám cítit znovu naživu. Čím blíží lesu, tím snáz se mi dýchá. Anis našlapuje téměř lhostejně, čekala mě, už zná moje nápady,

rozhodla se je přijmout. Trpělivě, čímž mě dojíímá. Pohladím ji něžně po krku, zašeptám, že je hodná holka, šeptám, abych nenarušil ticho zimní noci.

Měsíc nad křupavým světem je tak blízko. Když se k němu otočím, zdá se mi, že mě hřeje na obličej. Usměju se na něj. Pozdravím ho.

Překročíme hranici lesa. Pohltí nás tma. Anis to nezneklidní. Ani mě ne. Tohle je můj les. I když ne doslova. Nebojím se ho, ani on by se neměl bát mě. Přitahuje mě. Bylo to tak odjakživa. Zatím nevím jistě proč.

I můj bratr se mě jednou zeptal: „Co tam hledáš, co jinde nenajdeš?“

„Les,“ řekl jsem, myslím. „Hledám a nacházím tam prostě jenom les.“

A on se rozesmál, zajel mi rukama do vlasů a rozcuchal mi je.

„Dělej, jak myslíš, ale nejezdí v noci.“

Rád jezdím do lesa v noci.

Tam, mezi starými buky, které si ještě pamatují Anglii, jaká byla před příchodem mého otce, tam máme svoji vyšlapanou stezku. Já a Anis. Před Anis to byl Rode, poník s malými šedými skvrnami, které se mu v měsíčním světle barvily do tmavě modra.

S Anis projíždíme kolem prvních nízkých větví bezů, zatačíme doleva, chvíli jedeme lesem podél louky a pak prudce odbočíme mezi nízké, ještě nevyspělé duby s oranžovými lístky. Šustí, když mezi nimi projíždíme. Zrychlujeme, tady můžeme chvíli klusat, dokud se neobjeví první kopec a les nezhoustne, neztmavne, už neslyšíme ani šeptání nebe.

Po nějakém čase zpomalíme. Anis zastaví a já vzhlednu do vysokých korun stromů. Připadám si jako

trpaslík mezi širokými obry. Bukové kmeny jsou stejně stříbrné, jako byl sníh na louce, na dotek stejně ledové. Skrz dlaň mi z nich do těla proniká chlad. Rychle ruku odtáhnou, chtěl jsem je jen pozdravit. Zhluboka se nadechuju. Zavřu oči. Vychutnávám si tu chvíli, kdy jsem někam dorazil, i když jsem nikam nemířil.

Jsem sám. Dočista sám – a přitom se cítím součástí lesa. Někam patřím. Ten pocit je pokaždé stejně nový. Ohromující. Tak velký a správný, že mu nikdy nemůžu tak docela uvěřit.

Usměju se, Anis si odfrkne. Sděluje mi tím to samé, na co myslím já.

Jezdím do lesa, protože do něj patřím, tak to nejspíš bude. Nikdo mi ho nemůže vzít. Patřím lesu, jako on patří mně. To bude zřejmě ten důvod, který by ani Henry nepochopil. Protože on les nepotřebuje. Nikdy ho nepotřeboval. On nepřekračuje hranici lesa s dychtivým nadšením, netrpělivě, jako já. Ani teď, ani nikdy předtím.

Ty první chvíle, které si z lesa pamatuju: jsem dítě, Henry mladý muž. Nechává mě loudat se lesem samotného, celé hodiny, nepřipojí se ke mně. V uších mi zní jeho jediný příkaz: „Nechod’ za val.“

Za val chodívám nejčastěji. Naplněn vzrušením a strachem, touhou být chycen, touhou po jeho silných pažích, které by mě k sobě přitáhly, přikázaly mi, abych dál nechodil, ukázaly mi moje místo na světě a pevně mě v něm přikovaly.

Ale ani dneska se jeho paže neobjeví. Když jsem

odjížděl, topila se věž ve stejné tmě jako les, kde stojím, skrz tenkou rohovinu oken nebylo nic vidět.

I když nic jiného nedává příliš smysl, les je jako kotva, která mě pokaždé zachytí, když už se mi zdá, že odplouvám moc daleko, bez cíle, vznáším se a mizím. Vždycky je tady les, aby mě přitáhl zpátky.

Takový mám pocit.

U lesa

Předchozí vzpomínky

Nepamatuju si detaily. Jen střípky. Jen ty kousky, které nezáří, rozsypané na zemi mojí paměti. Na ty ostatní dopadá slunce, odráží se mi do očí.

Taková je moje paměť. Tvoří ji jen ty úseky, kam slunce nedopadá, tam na zemi ve stínu, ostrůvky tvořené oválnými listy, které brání světlu dosáhnout až dolů, neuspořádané a nepropojené vzpomínky. Záblesky. Ty jsou důležité. Vzpomínky, na které je třeba nezapomenout. Tam někde, mezi těmi probleskujícími střepy se možná schovává i ta nejdůležitější vzpomínka. Ta, ke které se potřebuju dostat. Proto musím trochu hlouběji. Dál. Do chvíle, kdy je můj otec ještě naživu. Tam někde čeká ta skutečná, úplně první vzpomínka.

Přichází s pocitem, že se chci někomu zavděčit. Běžím po louce směrem k lesu a Henry za mnou volá, abych nechodil daleko. Mám pocit, že se na mě z hradu někdo dívá, pozoruje mě, něco si o mně myslí a já nutně potřebuju, aby to bylo něco dobrého, něco velkolepého, protože na názoru toho neznámého člověka by mi mělo záležet. Zdá se mi, že Henry už svoji hodnotu prokázal, nevím jak. Možná tím, jak na mě zavolal, abych se moc nevzdaloval od hradu, možná tím, že mě před chvílí držel pevně v náručí, točil se mnou jako s pírkem, vznášel jsem se nad zemí, bez tíže.

Nemám toho člověka rád tak jako Henryho. Ale potřebuju, aby on měl rád mě. Nevím jistě proč.

Otočím se, těsně před hranicí lesa, kam mám ještě

tehdy zakázáno chodit, hledám okno, u kterého ten starý muž seděl, když jsme z jeho komnaty s bratrem odcházeli, ale dočista mě oslepuje slunce, nevidím nic. Mžourám do něj, blíží se ke mně vysoká postava, vyzvedává mě do výše a svět se znovu zatočí. Myslím, že se na Henryho v tu chvíli trochu zlobím. Neměl právo se mě zmocnit, ne když jsem ho už málem zahlédl. Toho starého nemocného muže. Tu postavu ve stínu.

Jeho kůže je žlutá, ne jako ta Henryho. Tam, kde je na rukou mého bratra pevná a natažená, on ji má pokrčenou jako škraloup na mléce. Dotkl jsem se jí a on se rozchechtal. Místnost, kam ho uložili, hned jak přijel, páchne po zvlhlém dřevě a slámě. Je v ní tma, kromě jedné zapálené svíce nikde nehoří ohříváče ani pochodně, okenice zůstávají po většinu dne zavřené. Henry říká, že proto, aby na něj nedopadalo slunce, jeho kůže je tak křehká, že by se mohl spálit. Nevěřím mu, ale přesto si představuju, že hned jak znovu nasedne na koně, až bude odjíždět, vzplane jako oheň v otevřeném krbu, který každé ráno rozpalují sloužící v kuchyni a v sále.

Kromě žluté, průsvitné kůže, šedých na krátko ostříhaných vlasů vyholených na týlu a odpuzujícího zápachu mokré slámy mám s tím mužem spojený taky kašel. Kosti už mu postavu neдрží vzpřímenou, Henry říká, že už nedokáže chodit, na koni se ale udrží. Kdysi byl vysoký, vysoký jako on a ještě vyšší, ukazuje mi rukou na kamenné zdi chodby, jak vysoký ten muž býval. Když procházel dveřmi, musel se sehnout, aby hlavou nenarazil do jejich oblouku. Směju se.

Henry taky tvrdí, že byl silný. Dokázal udržet válečnickou sekeru jednou rukou tam, kde by obyčejný muž musel použít obě. Byl tak silný, že vlastníma rukama zabil

stovky Angličanů, to proto mu král jako odměnu věnoval ke správě tolik pozemků. Byl jedním z nejobávanějších velitelů králova vojska.

Věřím mu, ale přesto si ho nedokážu představit. „Vypadám jako on?“ ptám se Henryho a on kroutí hlavou. „Vypadáš jako matka.“

„Vypadáš ty jako on?“

„Nevím, možná.“

To, že přijel, něco znamená. Henry tvrdí, že to není poprvé, kdysi jezdíval často. Přijížděl každý rok na výročí mého narození a smrti mé matky. Nepamatuju si to. Pamatuju si jen tu jednu jedinou návštěvu. Nejspíš jeho poslední.

V určité chvíli se Henryho zeptám, proč je můj otec tak starý. Proč, když ostatní otcové, které vídám ve vesnici, jsou mladí jako Henry. Vysocí, silní, jejich kůže je napnutá a pevná, beze skvrn, bez záhybů, na slunci se nespálí, jen zhnědne. Proč to není Henry, ptám se ho, proč on není můj otec?

„Když potkal naši matku, už měl jinou rodinu, přivezl si ji z domova,“ odpoví Henry. „Jeho synové jsou ještě starší než já,“ pokračuje.

Já jsem jeho poslední.

„Poslední a nejmilejší,“ opakuje mi Henry.

To nejspíš proto se mu chci zalíbit. Nemám moc času a možná to v tu chvíli na hranici lesa už vím. Chci překročit zakázané území, když se na mě dívá on, zpoza sluncem ozářeného okna, chci udělat ten rozhodující krok právě v ten okamžik, dokázat mu, že jsem stejně silný a statečný jako můj bratr i ostatní bratři, které neznám. Jsem už velký, zasloužím si ho, nejspíš chci, aby zase přijel nebo zůstal, to si nepamatuju.

Než udělám ten rozhodný krok, natáhne se po mně onen vysoký pevný stín, vytáhne mě do vzduchu a odnáší pryč. A já se zlobím. Zlobím se na Henryho, protože mě odnáší od mého cíle, překazil mi plán. A to všechno pod dohledem toho starého muže. Mého otce, kterého neznám a nikdy jsem ho pořádně nepoznal. Tohle je první a zároveň poslední vzpomínka.

Ale možná se to vůbec nestalo. Z okraje lesa není do hradu vidět, pokud otec opravdu přijel na návštěvu, nejspíš ho ubytovali v naší komnatě, v paláci v západní části nádvoří. I kdyby se díval ven, nikdy by neviděl na louku ani na mě. Jak už to tak se vzpomínkami bývá, většina z nich je nejspíš smyšlená.

Kdybych překročil hranici lesa tehdy, když můj otec ještě žil, nikdy bych na to nezapomněl, byla by to první vzpomínka na les, navždy hluboko zarytá do nepochopitelných cest mé paměti, a kdo ví, možná bych potom bez dovolení vběhl k tomu starému muži a zavolal něco jako „dokázal jsem to,“ nebo „viděl jste mě?“ a možná, jenom možná by si mě posadil na klín, nechal mě, abych si hrál s jeho zvrásněnou kůží na ruce, možná by něco řekl, slyšel bych ho promluvit, slyšel bych něco víc než jen mokrý dávivý kašel, sípavé nádechy, smích volně přecházející v lapání po dechu.

Ať už byl jakýkoliv, než jsem se narodil, už byl pryč, když jsem ho poznal.

Nejspíš je to tak s každým člověkem. Známe ho jen v určitou chvíli jeho příběhu a ten zbytek si neumíme

představit. To všechno předtím, o čem nám vypráví, nebo to všechno, co si o něm pamatuje někdo jiný; to nikdy nepochopíme, neuvidíme. Pro nás bude každý člověk jen okamžikem, ve kterém ho známe my.

S lidmi, které jsem nikdy nepoznal, je to mnohem snazší. Svoje nevlastní bratry si představuju jako silné, statné muže s hladce vyholenými tvářemi. Představuju si, že bojují v bitvách v dalekých zemích – odvážně, neohroženě –, představuju si jejich silná těla v kroužkových brněních potřísněných krví. Nikdy jsem krev neviděl. Představuju si, že voní po malinách, které rostou ve velkých trsech na keřích na okraji lesa.

Když se bratra ptám, proč s námi otec nikdy nežil, odpovídá, že měl povinnosti vůči králi. A své rodině.

„My jsme nebyli jeho rodina?“ ptám se.

Bratr si povzdychne, zaboří pohled do pergamenového svitku, který má položený před sebou na dlouhém dubovém stole, a pokrčí čelo.

„Pochopitelně že ano,“ odpoví podrážděně. A potom: „Neruš mě, víš, že to nesnáším.“

Jdu si hrát do kuchyně, kam mám zakázáno chodit. Ptám se Nellie na svou matku a ona, zatímco mi vypráví, potírá drobná mrtvá těla kuřat tukem, míchá čerstvé nasekané bylinky v omáчке vonící silně petrželí a skořicí, v kotli nad ohněm se vaří rýže v mandlovém mléce a ona ji prsty ulepenými od drceného masa ochucuje anýzem a já si ve sladce dávivých výparech skládám dohromady obrazy, útržky z jejích vzpomínek, vytvářím si svou matku takovou, jaká nikdy neexistovala. Přesto je snazší představit si ji než otce, kterého jsem skutečně potkal.

Kůže mé matky je bledá, téměř bílá, jako květy hlohu za hradem, co se pnou kolem hradeb. Má dlouhé neposlušné vlasy barvy slunce, oči jako já, ne jako Henry, hladkou pleť, pevnou kůži beze skvrn, na slunci se nespálí, přesto se drží spíš ve stínu, vlasy si plete do drdolu vysoko na hlavě, hlavně v létě, aby se jí nepotil krk, když chodí ven, na procházky se mnou v břiše. Je ještě mladá, i když už je Henry na světě. Je ještě tak mladá, když si jí všimne můj otec. Představuju si ho jako součást vítězného tažení, plného pýchy a rozrušení. Jako velkého hrdinu, i když později mi dojde, že pro matku a její rodinu, pro její lid byl jen dalším cizákem, který se prohnal jejich domovem. Neznamenal vůbec nic. Nic než strach a nedůvěru. Nejistotu z budoucnosti.

Nejspíš se zastavili na jejím panství, možná si ho už tehdy můj otec nárokoval za své. Vyhnali její rodinu? Nechali ji vůbec naživu? Za jakých okolností si můj otec všiml urozené dcery jednoho z anglosaských lordů?

Nejspíš byla moje matka ještě dítě, zatímco můj otec již muž v nejlepších letech, nebo možná po nejlepších letech.

Ale je vysoký, tak vysoký, že když prochází dveřmi, musí se sehnout a dokáže udržet sekeru jednou rukou tam, kde by ostatní muži už museli použít obě, a nejspíš proto se do něj moje matka zamiluje.

To je příběh, kterému chci věřit. Protože je možné, že neměla na výběr. Je možné, že ho nemilovala. Mohla udělat rozhodnutí, které jí zajistilo postavení, život v blahobytu, nebo jen prosté přežití.

Kde se to stalo poprvé? Možná v lese? Můžu si to myslet, i když doopravdy nevím vůbec nic. Jen střípky.

Kousky historie, která mi nikdy nepatřila. Tam, kde já začínám, ona končí. Můj život je její smrt.

Můj otec je čestný muž. Přesto: Henry není jeho právoplatný syn. Přesto: nemůže ji jen tak zanechat svému osudu.

„Tvoji matku moc miloval,“ říká Nellie. „Opravdu moc.“ Hledám v jejích slovech stopy pravdy.

„Mohly za to ty její modré oči a zlaté vlasy,“ vypráví. Ten její pohled. Dokázal by pohnout skálou. Zbořit hrady a pevnosti, porazit celé královo vojsko. „Tvoje matka se nebála ničeho a nikoho. Dokonce ani tvého otce ne.“

To pro ten její pohled. Příliš mu nezáleželo na tom, že nebyla Normanka.

Později se dozvím, že dětí bylo víc. Pochopitelně. Když jsem už dost starý na to, abych tomu rozuměl. Bylo jich víc, všechny zemřely. Nejstarší žil celých pět let, než se utopil. Nevím, jak se jmenoval, ale byl to taky chlapec. Holčičky zemřely už při porodech, některé se dožily pár dní. Bylo jich víc, já byl poslední. Jen já přežil. Po sedmácti letech odpočítaných mrtvými dětmi.

Tehdy, když vytvářeli mě. Představuji si svého starého umírajícího otce na loži s mou krásnou, věčně mladou matkou. Naposledy. On ji miloval, ale ona jeho?

Víc nevím. Jen střípky. Její oči v těch mých. Kousek jejího příběhu vyprávěný Nellie v začouzené kuchyni, vzpomínky obalené do pichlavé vůně koření. Přívěsek, který mi zanechala a na který jsem si zavěsil klíč od své truhly

plné pokladů. Pramen matčiných vlasů, který si Henry odstříhl, než zemřela.

Pocházím z ní, a přesto je mi naprosto cizí.

Možná i proto jezdím do lesa. Hledám drobky jejího příběhu, indicie, hledám cokoliv, co by mi řeklo, kdo jsem. Co znamenám.

V lese

První vzpomínka

První dojem: vůně. Zvláště suchá vůně dřeva, i když je po dešti. Působí na mě bezpečně. Les voní kořeněně. Příliš mnoho vůní, všechny se mísí, jako příliš mnoho ptačích hlasů nad mou hlavou, jako příliš mnoho míst, na která se dívat. Na zem, na listí a právě rašící zelená stébla trávy nebo na stromy, do jejich korun, na modrobílé nebe, na kruh, který mi vytváří nad hlavou.

Určitě už jsem v lese byl. Mnohokrát. Ale teprve teď je to moje poprvé. První vzpomínka na les. A to, co si pamatuju, jsou doteky drsné kůry pod prsty, lepivá smůla a Henryho hlas. Nabádá mě, abych nechodil moc daleko, abych si pospíšil.

Pamatuju si velikost. Nekonečnost, která mě dočista pohltí. Ten pocit zažívám poprvé. Pociť, že jsem součástí něčeho mnohem většího, než jsem já sám. Je to uklidňující krásně velkolepý pocit, ze kterého se mi zatočí hlava.

V tu chvíli s podivně klidnou jistotou vím, že les bude vždycky znamenat úplně všechno.

Zabloudím, nebo si Henry myslí, že jsem zabloudil. Vy-
bavuju si paniku, zmatek, hlasité výkřiky, když volá moje jméno. Nechci, aby mě našel. Přemýšlím, jestli vlézt do prázdného kmenu stromu, zahrabat se do popadaného listí nebo se pokusit vyšplhat na nějakou větev nížko u země.

Neuvažuju moc rychle, protože už je u mě, dostanu

pohlavek, táhne mě za ruku. „Co jsem ti říkal? Neslyšíš snad?“ Mám podivně uspokojivou radost, protože se zlobí. Měl o mě strach, myslím si. Báł se, že jsem se mu ztratil, a to nechtěl. Mohl mě v tom lese klidně nechat, ale to neudělal, což v tu chvíli znamená hrozně moc. Uhodí mě znovu. Myslí si, že se mu vysmívám, ale já jsem prostě jenom šťastný. Protože jsem našel, co jsem hledal, a nějak to už v tu chvíli musím vědět, i když jsem moc malý na tak velké myšlenky a nejspíš si ten zážitek trochu přibarvuju. Vylepšuju. Měním podle toho, co jsem cítil později, mnohem později.

Můj bratr mě táhne zuřivě za ruku a já za ním klopýtám lesem, jeho kroky jsou moc velké, dlouhé, skoro běží, nebo mi připadá, že běží, protože mu nestačím. Na hranici lesa se na chvíli zastaví. Lapám po dechu, už nemůžu.

„Je to jen tvoje chyba,“ řekne Henry, když pustí moji ruku. „Příště nechod' tak daleko. Dokaž mi, že ti můžu věřit.“ Klekne si přede mne na jedno koleno, vážně mě chytne za ramena a ještě vážněji se mi podívá do očí. „Slyšíš, Laurenci? Ukaž mi, že jsi už velký muž a že tvoje slovo platí.“ Přikývnu. „Řekni to.“ Nepouští mě, pevně mě tiskne.

Mám z něj trochu strach, zároveň tomu, co řeknu, sám věřím. „Slibuju,“ pronesu. „Můžeš mi věřit.“

Připadám si dospěle. Důležitě. Na pokraji lesa dávám svému bratrovi svatosvatý slib, slib muže jinému muži a to něco znamená. V tu chvíli to vím.

A přitom si připadám rozpolcený, mezi dvěma světy. Nechci ten slib dodržet. Chci chodit do lesa sám. Daleko, dál, než mi kdy povolí. Objevovat. Hlouběji a hlouběji.

Dál, než si umím sám představit.

U valu

Druhá vzpomínka

Chodím do lesa, kdykoliv se mi zachce. Nikdo mi v tom nemůže zabránit. Henry je většinu času pryč, a když už se vrátí, má příliš mnoho starostí se správou svého majetku. Tolik věcí, které je třeba vyřešit, tolik slov, jež je třeba vyslovit. Na les a na mě už mu nezbývá čas. Nezajímám ho.

Prvních sedm jar mě vychovává chůva. Nevím, proč po ní v té změti času a vzpomínek a chaosu myšlenek nenacházím příliš mnoho významných stop. Vůni? Snad ano. Kvetoucího hlodáše, sladkou a medovou. Teplo a jemné doteky dlouhých prstů ve vlasech a na tváři. Úsměv.

Mohlo jich být víc? Ženy, jež zůstaly jen krátce, jejich návštěvy v mém životě příliš prchavé, aby něco znamenaly?

Kde byly, když jsem utíkal lesem, cítil se tak sám, až se dokonce i moje vzpomínky změnily, upravily a já se v nich ocitl sám doopravdy, zanedbaný, špinavý chlapec bez dozoru, v lese příliš velkém pro tak malé dětské srdce?

Les je můj vlastní svět, v něm neplatí žádná pravidla, čas neexistuje.

Ještě jsem nedostal prvního koně, ještě musím chodit pěšky. Běžím, běžím přes nádvoří, vyhýbám se potulným psům, kličkuju mezi nohama panošů a podkoních, koši se suchými kousky větví do otevřeného krbu, prchám přes most nad suchým příkopem a přes louku, dokud se neocitnu na hranici lesa. Tam se zastavím a otočím se.

Jsem v lese, a přitom v něm ještě nejsem. Jsem někde mezi. Na pokraji. Ještě si to můžu rozmyslet. Mohl bych se vrátit zpátky k bratrovi, do bezpečí. K lidem.

Nebo můžu udělat ten rozhodující krok, překročit nejasnou hranici a zmizet, rozplynout se ve světě, který patří jen mně.

Zastavím se, vydechuju, pozoruju velký kamenný hrad postavený mým otcem. A vždycky se nakonec rozhodnu stejně: vykročím směrem do lesa.

V lese je val. Dlouhý tak moc, že nedohlédnu na jeho konec. Schovaný za výhonky břečťanů a popadané kmeny stromů. Henry říká, že v lese stojí od nepaměti. Postavili ho lidé, kteří po naší zemi chodili dávno před námi. Chci vědět, co znamená *od nepaměti*. Chci vědět, co se s nimi stalo.

„Zemřeli,“ pokrčí Henry rameny. Přikyvují. Mohl by mi říct cokoli, já bych mu uvěřil.

Ten val je hranicí mého světa. Za něj chodit nesmím.

V lese občas předstírám, že jsem náš otec. Nebo Henry. Nebo hrdinný dobyvatel své vlastní země. Zabíjím kusem spadlé větve dubu. Schovávám se za valem, někdy jsem dokonce oběť, krvácím opřený o chladný, mechem pokrytý kámen a proklínám Normany.

Hry. Hloupé dětské hry. Vymýšlím si. Cítím oprávněný hněv, kterému doopravdy nerozumím. Opakuju útržky rozhovorů dospělých. Jejich pravý význam se schovává za hradbou mé dětské mysli.

Vzpomínám si i na hry s jinými chlapci, jejichž jména jsem zapomněl stejně jako tváře. Odřená kolena, rány dřevěným mečem, modřiny a vybité zuby, podlitiny.

Jejich i moje. Občas jejich obličej probleskují mým vlastním lesem a narušují tak iluzi o mém opuštěném vyrůstání.

Vzpomínám si na mince. Magické mince, které se pokoušíme najít. Patří do nám nedostupného světa. Lesklé kousky drahého kovu, špinavé od hlíny, zašlé časem, to nejdůležitější v našem malém světě. Kdo nám o nich řekl? O mincích schovaných pod kmeny ořešáků, zakopané hluboko ke kořenům, snad jako oběť pohan- ským bohům. Nebezpečné výpravy, prsty zabořené v hlí- ně, kolena zašpiněná od bahna, listí ve vlasech.

Ostatní chlupci mají oblečení od sazí, prosté, úplně obyčejné, to moje oproti jejich září oslepujícími barvami, čisté a hebké, často se dotýkají okrajů mé tuniky, s po- svátou tichostí ji mnou mezi prsty. Momenty beze slov. Porozumění před pochopením souvislostí. Esence ne- vinnosti.

Záblesky něčeho, co mohla být radost. Dětství.

V klášteře

Zasuté vzpomínky

Moje bezstarostné dětství končí Henryho ostražitým, trochu netrpělivým pohledem. Jsem už moc starý na to, abych se jen toulal po lese, trávil dny nevinnými hrami, ve špatné společnosti. Jeho pohled je plný nejistoty. Vyhýbám se mu. Snažím se předstírat, že neexistuje. Ale on mě přesto zastihne na nádvoří nebo cestou z kuchyně s kouskem propečené slaniny od Nellie, prsty mastné tukem.

„Už nejsi dítě, už se tady nemůžeš jen tak potulovat.“

Chlapci s odřenými koleny a tajuplnými mincemi se vytratí, zmizí. Jsem to já, kdo nesmí za nimi, nebo oni, kdo se už nesmí přiblížit k našemu hradu?

„Nechal jsi to zajít příliš daleko,“ slyším Catherinin hlas, nešeptá, křičí. „Měl jsi ho poslat pryč už dávno.“

Schovávám se v prázdných kmenech dubů, vdechuju jejich kyselý, vlhký zápach. Průhledy v jejich ztrouchnivělé kůře pozoruju svět. Nejspíš se v té době neptám, kam patřím. Ještě ne. Ale že je něco špatně, to tušit musím. I tehdy. Už tehdy. Doufám, že mě nenajdou. Nikdy. Catherinina slova ani Henryho pohled; vráska mezi obočím, rty stažené do úzké štěrbiny.

„Neměl jsi ho u sebe nechávat. Od samého začátku to byla chyba.“

Jsem dost starý na to, abych odešel naplnit svoje životní poslání, tak nějak to Henry řekne. Je nejvyšší čas.

„Vychováváš ho jako dívku, ještě aby se učil vyšívat.“

Catherininy kousavé poznámky přibývají jako její

břicho a můj bratr má mnohem důležitější věci na práci než se kvůli mně hádat se svou manželkou.

A já? Nebráním se. Neodmlouvám. Tuším, že nemám na výběr. Vím, že existuje ještě jedna volba, ještě jedna možnost, ta, o které občas mluví Wallace, ta, kterou představují naše dětské hry s dřevěnými meči, krev v barvě malin. Jiná cesta, než mi nabízí můj bratr. Ale Henry o té druhé cestě nemluví a Catherinin pohled vypráví o jiných plánech, ve kterých pro mě není místo.

A proto o ní mlčím taky.

„Naučíš se číst a psát,“ řekne můj bratr.

Měl bych to chtít? Nemám zdání.

„A co ze mě bude?“ *Rytíř? Válečník? Dobyvateľ?*

„To je vůle Boží.“

A já Henryho vůli věřím.

Nebe je těžké a šedé a my odjíždíme. Jen já a můj starší bratr. Doprovod nepotřebujeme.

Když procházím nádvořím, myslím si, že jsem připravený. Myslel jsem si, že jsem připravený, už když jsem procházel sálem z naší komnaty, bříšky prstů se jemně dotýkal bílých stěn. Jak smutná barva doprovázející mé loučení. Vždycky jsem dával přednost honosným květinovým vzorům na stěnách sálu, propleteným, křiklavým motivům ze světa rostlin. Z té bílé strohosti, která mě obklopuje, se mi rozbuší srdce, sucho v ústech a nepříjemné mrazení šířící se od rukou rameny až ke krku. Snažím se zpomalit dech, to mrazení až moc dobře znám. Mrkám, abych zahnal slzy, na které jsem už příliš starý, které nesmí Henry nikdy spatřit. Jsem připravený, je

načase, abych naplnil svůj osud. *Svůj osud*. Možná mě to v tu chvíli nenapadá, možná je to jen vzpomínka na něco, co jsem si myslel až mnohem později, ale přesto, jsou tam. Pochyby. Jakým způsobem mohu naplnit svůj osud, když ho za mě zvolil můj bratr a jeho manželka, nikoliv já sám. Copak by to neměl být můj Pán, kdo mi v pravý čas ukáže cestu mého Osudu? Necítil bych se jinak, kdyby se to dělo právě teď, kdybych cítil to volání, o kterém můj bratr tak často mluví?

Šedé nebe obtěžkané blížícím se deštěm. Zadržuje ho v sobě, tak jako já slzy. Na nádvoří se zastavím, nohy jako z olova, hlava se mi zatočí, nedokážu se pohnout. Henryho netrpělivý pohled, Catherinininy ruce složené na hrudi jako v modlitbě. Dunění v uších. Co když je tohle naposledy, kdy tohle nádvoří vidím? Kdy jsem se bříšky prstů dotýkal těch chladně bílých stěn? Co se stane s mým lesem, když v něm nebudu? Moje prošlapaná stezka zaroste, vytratí se jako starobylý kamenný val, připomínka dávno vymazané minulosti, *od nepaměti*. Stopy lidí, kteří kráčeli mým lesem přede mnou. Stanu se jedním z nich? Jen ruinou pohřbenou nánosy nemilosrdného času?

Nedokážu to, a proto musí můj bratr sesednout z koňe, násilím mě táhne nádvořím svého hradu – jen *jeho* hradu –, prsty bolestně zabořené do mé paže.

„Za co mě trestáš?“ zašeptám nesmyslně. „Čím jsem tě rozhněval?“

Měl bych se modlit za jeho odpuštění? Udělal bych to. Poklekl bych před něj jako klečím každé ráno před oltářem, sklonil bych hlavu a odříkal tisíckrát otčenáš za jeho milost. Ale místo toho přede mne poklekne on a mezi mými vzlyky, kterým teď nedokážu zabránit, odpoví: „Takový bude tvůj osud. Nemáme na výběr. Buď silný.“

„Proč bych nemohl zůstat s tebou?“ *Proč bych nemohl zůstat s ním?*

„Nejde to. Není to možné. Taková jsou pravidla.“ Nejsem jediný chlapec na světě, který odchází do kláštera. Jakou jinou budoucnost si pro sebe představuju?

„Mohl bych zůstat s tebou!“ *Mohl bych zůstat s ním.*

Kroutí hlavou. „Tak to být nemůže.“ Ale v jeho očích vidím něco, co ve mně probudí malou, bezvýznamnou jiskřičku naděje.

„Proč?“ Tlačím na něj, protože se mi zdá, že jsem ho zviklal, že to není tak docela jeho rozhodnutí, není si tak jistý, jak se mě snaží přesvědčit.

Otočí se na Catherine. Pod látkou šatů se jí vzdouvá zatím malé, ale jasně zřetelné břicho.

„Potřebuješ ve světě najít své místo, Laurenci,“ řekne, aniž by od ní odtrhl zrak.

Mé místo je u něj, vedle něj. Mé místo je za branami hradu našeho otce, tam, mezi zpívajícími stromy, mé místo je v lese.

Nepatřím do kláštera. Nepatřím mezi nikdy neustávající modlitby. Nepatřím ke smutným, prázdným mužům bez špetky života, mezi kamenné brány, jež nepropouští sluneční svit, já nepatřím Bohu. Nebezvýhradně.

Nejspíš jsem moc malý na to, abych věděl, abych chápal.

Vypouklé břicho Henryho manželky. Jeho první syn, právě dovršil čtvrté narozeniny. Henryho pohled. Moje delikátní postavení: bez otce, bez matky.

Jediné, čemu rozumím, je, že musím pryč. Opouštím jediné místo, které mi kdy bylo domovem, jedinou jistotu ve svém životě. A jediný člověk, který pro mě kdy znamenal rodinu, je ten, který mě posílá pryč, odhání

mě od sebe, bere mi vše a nedává mi nic než řád, disciplínu a odříkání.

„Naučíš se velkým věcem,“ snaží se mě uklidnit. „To jsi vždycky chtěl.“

Nevím jistě, co jsem vždycky chtěl. Vím jen, že chci zůstat s ním, se svým velkým, silným bratrem, svým obráncem se silnými pažemi.

Bráním se. Ale nepomáhá to. Stejně nasednu na koně, stejně přejedeme široký most nad hradním příkopem a dorazíme k jiné bráně, jiným kamenným zdem, k jinému domovu. Henry stejně odjede, nechá mě samotného tam, kam nepatřím, a jsou to cizí ruce, hrubé a chladné, které mě od té jiné, neznámé brány odnášejí pryč. Pryč od mého života a všeho, co jsem znal. Necítím se lehký jako pírk, ale těžký jako kámen.

Možná se to stane tehdy. Ta chvíle. Pohled na Henryho koně vzdalujícího se od klášterní brány, šedé nebe, ještě pořád překypující deštěm, který nepropukl, temné hnědé stíny okolo mě, bijící zvony. Okamžik, kdy si uvědomím, že můj domov nikdy nebude mým domovem. Že na hrad, který patřil mému otci, teď patří jen můj bratr a jeho synové a že to tak nejspíš vždycky bylo. Jen jsem to nevěděl.

Vzklíčí ve mně semínko pochyb. Stejně, jež později, mnohem později vyroste v naprostou jistotu. Henryho svět *není* můj svět. Jeho právo *není* mé. Nejsme si rovni, nikdy nebudeme.

Já nemám domov.

Nemám rodinu.

Nemám ani jeho.

Jaké byly ty dlouhé dny v mém vyhnanství? Proč jsem na ně raději nezapomněl, nevymazal je ze své paměti navždy?

Každý den vstávám s prvními paprsky slunce. Když zapadá, chodím spát. Uprostřed noci se probouzím, v polospánku se plahočím tichými chodbami, snažím se modlit, místo toho usínám a mnich s lucernou mě neúprosně probouzí.

Dny, týdny, možná měsíce strávené mezi kamennými zdmi, ztracený v divočině bez listí, bez bezpečného a rozvážného klidu starých stromů. Mí moudří učitelé a rádci ze dřeva a listí, marně je hledám mezi zaprášenými svitky pergamenů, nehostinnými, jednotvárnými chodbami svého nového domova, kde mě Henry zanechal se slovy: „Jsi synem válečníka, na to nezapomeň.“

Nerozumím tomu, proč bych právě na tahle slova neměl zapomenout. Nechápu, k čemu mi budou, jak mi pomohou překlenout nudné, bezbarvé dny bez vůně, jsem uzavřený mezi stěnami ve společnosti zachmuřených mužů – vždy jen mužů – v hábitech, se skloněnými hlavami, mumlajících své modlitby v jazyce, který ještě neznám. Věčně se opakující koloběh dnů a krátkých nocí. Postrádám Henryho hrad, pohled na les, šumění listí, poryvy větru, svěží zářivě zelenou barvu trávy na louce, barevné kombinace v korunách mých jediných skutečných přátel – mých stromů.

Čerstvý vzduch nahradí zatuchlé kobky věnované Bohu a rozjímání, službě a disciplíně. Svoboda vyměněná za dohled, za neustálou přítomnost jiných lidí. Nemám je rád, neznám je. A oni mě nikdy nenechávají o samotě. Ještě ne. Jsem moc malý na to, aby mě v klášteře nechali bez dozoru.

Jejich tváře: cizí, nepřátelské, příliš strnulé, bez citů, bez náznaku smíchu.

Jejich ruce: chladné, zhrublé neustálou, nikdy nekončící prací.

Pohledy očí: tak prázdné.

Pach jejich hábitů a kůže: kyselá, zaprášená, zvedá se mi z ní žaludek.

Pamatuju si na první dny (nebo snad měsíce?) plné neznámého zápachu, jenž, jak jsem mnohem později zjistil, nemohl být ničím jiným než zápachem rozkladu a neštěstí, zoufalství a krutosti maskované za oddanost a neposkvrněnost.

Od okamžiku, kdy mě Henry zanechá na vlhkém nádvoří malého kláštera se slovy: „Jsi synem válečníka, na to nezapomeň“, jen brečím. Zoufalé, horké slzy, tak slané, jak musí být slané moře. A čím více slz prolévám, tím víc ran přichází. Tím míň svobody se mi dostává. Ubývá čerstvého vzduchu, ubývá slunce. Hledám jeho paprsky mezi stěnami svého vězení.

Učím se modlitby v latině. Učím se psát a číst jazykem své matky i jazykem svého otce. Písmenka na zažloutlých kusech zvířecí kůže.

Henry měl v jedné věci pravdu. Učím se velkým věcem. Tak velkým, až jim téměř nerozumím.

„Nepotřebuješ chápat,“ vysvětluje mi jeden z mnichů. „Stačí věřit.“

A proto věřím. Věřím silou dětského zoufalství. Věřím, že se Henry vrátí, to nedorozumění, ke kterému došlo jednoho jarního dne, se vysvětlí a já se vrátím k tomu pomalému plynutí dnů, jakému jsem navykl. Všechno na mě jistojistě čeká. Moje dřevěné hračky. Moji kamarádi,

jejichž jména jsem zapomněl. Můj les i můj poník s tmavě modrými skvrnami v měsíčním svitu.

Ale dny se mění v týdny a týdny v měsíce. Jaro se přehoupne do léta a horké léto v chladný podzim a můj starší bratr se v bráně mého vězení neobjevuje.

„Zvykneš si,“ pronesla Catherine při posledním polibku na rozloučenou. „Zvykneš si a uvidíš, že nám budeš vděčný.“

Lhala.

Vzpomínky obalené v šedém hávu strádání. Takové jsou.

Nic mi nechybí. Mám střechu nad hlavou, dost jídla i pití. Přesto mám pocit, že se nedokážu nadechnout.

Čas od času se objeví nový chlapec. Vyměníme si ostražitý pohled při společném jídle. Nic víc. Zbytečné mluvení je zakázáno. Někdy mám potřebu křičet. Otevírám ústa, ale žádný zvuk z nich nevychází. Lapání po vzduchu.

Někdo se pokusí o útěk. Jiný uspěje. Zima pomine a s ní i brzké jaro. Dokud nenadejde letní den, na který si pamatuju tak jasně, jako by nastal teprve nedávno, jako by ho ode mě neoddělovala hluboká propast nekonečného času.

Tomu dni, který všechno změnil, předchází dny hlubokých stínů namalovaných slunečním svitem. I na ně si

pamatuju. Ostré obrysy těch několika málo keřů na nádvoří, sleduju je ze svého místa u jídelního stolu. Kaše je bez chuti, vrtám se v ní dřevěnou lžící, znovu ji pokládám na misku, aniž bych k ústům donesl byť jen jediné sousto.

Nemůžu tušit, co se ten den stane, přesto je v mých vzpomínkách každý sebemenší rutinní úkon dne obalen do zářivého světla, jako by mi všechno šeptalo o blížící se změně, o tom, že se něco stane, něco se chystá. To proto jsou stíny na nádvoří a stěnách dřevěných budov tak pronikavé, kontury zvláště hluboké.

Mžourám očima do slunce, když se ozvou údery zvonu. Oznamuje nečekaného návštěvníka. Je to stejnou měrou varování jako vítání.

Za celý rok k nám nepřišla návštěva, která by pro mě cokoliv znamenala. Jednou za pár měsíců se u vrat objevil nový chlapec, často sám, jindy v doprovodu otce nebo matky. Hladový potulný cestující dostal povolení strávit jednu noc v bezpečí našeho kláštera, jen jednu, ne víc. Nikdo jiný nepřicházel. Snad proto ani tentokrát nic neočekávám.

Procházím nádvořím do bylinkové zahrádky, když uslyším známý hlas. „Támhle jde,“ vysloví jasně a zřetelně francouzsky. Otočím se a slunce mi na okamžik zastíní oči.

Dokud jeho velké ruce nepřistanou na mých ramenou, nevěřím, že je to skutečně on.

„Vyrosl jsi,“ proneše. „A zhubnul.“ Nespokojeně.

Mnich, který návštěvníkovi otevíral bránu, divoce gestikuluje směrem ke mně. Nesmí promluvit, Henryho přítomnost ho znepokojuje, jeho světská přítomnost, o kterou se nikdo neprosil, způsob, jakým si mě

nárokuje tak těsně před složením mého slibu. Rozběhne se pro opata.

Pohled zabořím do svého bratra. Závan domova nebo přinejmenším něčeho známého. Je jako to slunce vytrvale zářící od dnešního rána. I jeho rysy jsou hluboké a ostré, i on má kolem sebe svatozář jasu. *Přijel pro mě.*

„Počkej tu,“ přikáže mi Henry a vydá se za opatem do hlavní budovy kláštera. Bez rozmýšlení chytnu otěže jeho koně, i když mi ho Henry nesvěřil, odeženu tak jednoho z mnichů. Věřím, že pokud se budu pevně držet něčeho ze své minulosti, nikdo mě od ní nedokáže oddělit. Už ne.

Slunce několikrát změní své postavení na nebi, než se Henry vrátí. Nikdo se nesnaží poslat mě za mými denními úkoly, nikdo nezpochybňuje mé právo stát za bílého dne uprostřed nádvoří, křečovitě svírat opratě velkého černého koně.

„Odjíždíme,“ oznámí mi Henry několik kroků přede mnou. Nasazuje si rukavice. Pohledem odhání zvědavé tváře mnichů, kteří se znovu vynořili z dormitáře ve chvíli, kdy vešel na nádvoří.

„Potřebuješ si něco vzít ze své cely?“

Nevím. Netuším. Zakroutím hlavou.

„Výborně. Potom není na co čekat. Nasedni za mě,“ přikáže bez vysvětlení.

Pohledem hledám odpovědi, ale v jeho tváři se zračí jen neoblomná rozhodnost. Tmavé oči opata. Ani on nic nevysvětluje. Nesnaží se nás zadržet.

Připadám si jako zloděj. Náš odjezd je jako úprk, jako útěk z místa mého trápení. Ne potajmu pod rouškou noci, jako se o útěk pokoušeli někteří z chudých chlapců, ti, kteří dostávali obzvlášť velké výprasky, ale za dne,

před zrakem všech mnichů, ostatních chlapců, pod záštitou jasného slunečního svitu.

Vyšvihnu se na koně, rukama se pevně chytím bratrova břicha, tvář obtisknu na jeho záda a zavřu oči. Modlím se, abych se neprobudil. *Tohle není sen*, opakuju si sám pro sebe.

Nedívám se, když projíždíme branou kláštera, nedívám se na to, jak se od nás vzdaluje, mizí za prvním kopcem, nechávám oči zavřené, nepotřebuju se loučit, nenechávám za sebou nic, co bych postrádal. Oči otevřu teprve ve chvíli, kdy bratr promluví.

„Tvým osudem je bojovat ve velkých bitvách, dostát slávy svého otce. Získat bohatství, uznání, velké majetky v dalekých zemích. Ne se jen modlit k Bohu.“ Ta slova vyslovuje, jako by přesvědčoval sám sebe. Neříká je mně, nepotřebuje, abych s nimi souhlasil. Proto zůstávám zticha. Komu je v ten horký den vlastně říkát?

Cváláme zelenou krajinou a já pomalu začínám věřit, že se pro mě vrátil, znovu uvidím svůj les. Nemožné se stalo. Stisknu ho pevněji.

„Je nejvyšší čas, aby ses naučil zacházet s mečem. Nejvyšší čas.“ Dávám mu za pravdu. Souhlasil bych se vším, s čímkoliv, co by mě odvedlo daleko od šedých, chladných bran mého nenáviděného vězení, od zasmušilých, vážných tváří mých věznitelů, od odbíjejících zvonnů a mumlání modliteb v latině, od přepisování slov bez významu, další a další odpírání. Souhlasil bych s čímkoliv, nezáleží mi na tom, co obnáší zacházení s mečem ani „budoucnost, jakou by si pro tebe přál náš otec“. Chci pryč.

Cestou se několikrát zastavíme, abychom ulevili koni a pojedli z Henryho brašny trochu tvrdého sýra

a chleba. Neptám se, proč mě z kláštera odvedl ani co se změnilo během roku mé nepřítomnosti, nesnažím se zjistit jeho důvody. Bojím se, že by si to mohl rozmyslet, znovu mě poslat zpátky, a tentokrát navždy.

Položí mi několik prostých otázek: *bili tě? Dostávals najíst? Naučil ses něco?*

Snažím se odpovídat po pravdě: *ano. Ano i ne. Ano.*

Zdá se, že je s mými odpověďmi spokojený. Na víc se neptá. A já víc neřeknu.

„Bude to jiné, než jsi byl zvyklý před svým odjezdem,“ řekne nakonec. „Bude to jiné, ale do kláštera nepatříš. Spletl jsem se.“

Snažím se tvářit vážně a chápavě a co nejpokorněji. Souhlasím, nezpochybňuju. A v žádném případě nedávám najevo, jak moc se mě jeho poslední slova dotkla. Jak moc jsem toužil slyšet právě je a žádná jiná, celý dlouhý rok, uvězněný v tom dusivém šeru.

Usměje se na mě. Vzácný pohled na jeho plné rty v tom pro něj tak nezvyklém tvaru. Ticho letního odpoledne. *Děkuju*, snažím se vyslovit, ale místo toho mu úsměv oplátím a vyšvihnu se zpátky na koně.

V hradu

Vzpomínky na návrat

Změnilo se místo, kam jsem se vrátil, nebo jsem se změnil já? Nejsem si jistý.

Mění se místa, nebo se mění jen lidé? Nebo se snad přetváříme společně?

První projížďka po návratu z mého vězení. Horký letní den. Wallace přivezl z Normandie statnou šedou klisnu. Je to Henryho nabídka příměří. Dárek pro mě. Už jsem dost velký na vlastního koně. Tohle není jeden z těch statných vojenských *destrierů*, které si vozí pro sebe a své rytíře. Tohle je štíhlá, honosná kráska. Pozoruje mě ostražitě, ale smířeně. Nebojí se, neodtáhne se, když se k ní poprvé přiblížím. Natáhnu ruku a přiložím svoji ledovou dlaň na její horké čelo.

Vyberu jí jméno Anis.

Trvá ještě několik týdnů, než ji vyvezu do lesa. Vyhýbám se mu jako zavržené milence. Svírají mě obavy z toho, co v něm naleznu, když překročím jeho hranici. Změnil se stejně jako Henryho svět po ten dlouhý rok mé nepřítomnosti? Změnil jsem se já tak moc, že i les bude vonět jinak, šeptat jiná slova?

Naše první společná vyjížďka. Horký letní den. Jen já, Anis a les.

Nejisté kroky přes popadané větve na mé vyšlapané stezce. Nezarostla, neztratila se úplně. Někdo po ní musel chodit, kroky jiného člověka než mé, musely udusávat hlínu, křupat na zamrzlém bahně, když padly první mrazy,